

Серія: Педагогіка і психологія

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

ВИПУСК 41 • 2014

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

*Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

Серія: Педагогіка і психологія

№ 41 • 2014 р.

ББК 74. 00+88. 40+88. 840

Н 34

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського.

Серія: Педагогіка і психологія
№ 41 • 2014 р.

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського від 28 травня 2014 р. (протокол № 11)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

В.І. Шахов – доктор педагогічних наук, професор (головний редактор)
О.В. Шестопалюк – доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України
Н.Г. Ничкало – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України
О.В. Сухомлинська – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПН України
Р.С. Гуревич – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України
О.В. Акімова – доктор педагогічних наук, професор (заступник головного редактора)
Г.С. Тарасенко – доктор педагогічних наук, професор
Г.О. Балл – доктор психологічних наук, професор
Б.А. Брилін – доктор педагогічних наук, професор
А.М. Коломієць – доктор педагогічних наук, професор
М.В. Савчин – доктор психологічних наук, професор
В.М. Галузьяк – кандидат психологічних наук, доцент
М.І. Томчук – доктор психологічних наук, професор
Мазур Пьотр – доктор педагогічних наук, професор (Польща)

**Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: Зб. наук.
праць. – Випуск 41 / Редкол.: В.І. Шахов (голова) та ін. – Вінниця: ТОВ
Нілан ЛТД, 2014. – 468 с.
ISBN 978-966-2770-30-8**

У збірнику вміщені наукові статті з актуальних проблем сучасної педагогіки та психології, в яких розкриваються питання дидактики, теорії і методики виховання, професійної освіти, соціальної педагогіки, порівняльної педагогіки, історії педагогіки, педагогічної психології. Серед авторів публікацій відомі науковці України та зарубіжжя.

Публікації збірника адресовані науковцям, викладачам, учителям, студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами сучасної педагогіки та психології.

Збірник внесений до оновленого переліку наукових фахових видань України постановою президія ВАК України від 10.02.2010 р. № 1-05/1

Літературний редактор: М.О. Давидюк
Комп'ютерний набір і верстка: Н.Р. Опушко

ББК 74. 00+88. 40+88. 840

ISBN 978-966-2770-30-8

© Автори статей, 2014

ЗМІСТ

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

Ю.М., Козловська І.М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО Застосування ЕДУКАЦІЙНОЇ ІНТЕГРОЛОГІЇ	7
--	---

ДИДАКТИКА

О.В., Давидюк М.О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАВДАНЬ МОРАЛЬНОГО З ЕКОЛОГІЧНИМ ЗМІСТОМ НА УРОКАХ БІОЛОГІЇ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ	12
М.С. ЕТАПИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ АНГЛОМОВНОГО ПИСЬМА ЗАСОБАМИ ЦІЛЬНОЇ МЕРЕЖІ FACEBOOK	16
І.В., Кобилянський О.В., Марченко А.В. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	23
І.Є, Новак О. М. НАОЧНІСТЬ ТА РОЛЬОВІ ІГРИ ЯК ОСНОВНІ ПРИЙОМИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	28
Кобилянський В.В. ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПЕДАГОГІЧНОГО ЦИКЛУ (З ВЛАСНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ).....	32
Козловська І.М. АНАЛІЗ ПОНЯТТЕВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АПАРАТУ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»	38
Козловська М.В. АРГУМЕНТАЦІЯ ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	42
Козловська Н.О. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІКАВОЇ ГРАМАТИКИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	46
Козловська Т.О. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ І ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СОЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ	51
Козлова Н.В. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК САМООРГАНІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ	56
Козленко Н.Л. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....	59
Козленко Л.І. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ	63
Козленко С.І. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	66
Козленко О.О. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ЗВ'ЯЗКИ ЯК ПЕРЕДУМОВА УСПІШНОГО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕЛІНГВІСТИЧНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ	70
Козленко Є.А. КРЕДИТНО-MОДУЛЬНА СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ЦІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ	73
Козленко О.О. МОТИВАЦІЯ КОМУНІКАТИВНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПАРТНЕРІВ ЗАСОБАМИ НАВЧАЛЬНОГО ТРЕНІНГУ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	76
Козленко О.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФОРІЕНТАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА ЗМІСТУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У СТАРШІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ	80
Козленко Д., Кольвекова Г. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ФОРМІ ОСВІТИ	85
Козленко А.П. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ВИЩОЇ ТА СЕРЕДНЬОЇ МАТЕМАТИКИ.....	88
Козленко Р.Г., Шевчук О.Ф. ПРО ПРОБЛЕМУ ФОРМУВАННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ	93
Козленко І.О. РОЗВИТОК ЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБОМ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАННЯ	101
Козленко Т.І. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ	104

ТЕОРІЯ ВИХОВАННЯ

Козленко Н.В. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПРИРОДОЗНАВСТВА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ УЧНІВ	109
Козленко О.В. РОЛЬ МОРАЛЬНИХ ВІДНОСИН МІЖ УЧИТЕЛЕМ І УЧНЯМИ В НАВЧАЛЬНО- ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ	113

– 240 с.

3. Дурнев Р.А. Культура безопасности жизнедеятельности (дефиниция и уровни формирования) / Р.А. Дурнев // СОЦИС. – 2006. – № 12. – С. 72–75.
4. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності : навчальний посібник / Є. П. Желібо, Н. М. Заверуха, В. В. Зацарний. – К. : Каравела, 2010. – 344 с.
5. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності : підручник / Є. П. Желібо, В. В. Зацарний. – К. : Каравела, 2006. – 288 с.
6. Лызь Н.А. Развитие безопасной личности: психолого-педагогический подход / Н. А. Лызь // Педагогика. – 2006. – № 4. – С. 68-75. – Режим доступа : <http://dlib.eastview.com/browse/doc/10075480>
7. Моль А. Социодинамика культуры / А. Моль ; [пер. с франц.]. – [изд. 2-е, стереотип.]. – М. : КомКнига, 2005. – 416 с.
8. Орбан-Лембрик Л. Е. Психологія управління: посібник / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 500 с.
9. Яким Р. С. Безпека життєдіяльності людини : навч. посіб. / Р. С. Яким. – Львів : Бескид Біт, 2005. – 304 с.

УДК 371.334

АРГУМЕНТАЦІЯ ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ УЧНІВ 5-7 КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

М.В.Козир

Анотація. У статті висвітлюється поняття аргументації як інтелектуально-комунікативної діяльності учнів 5-7 класів на уроках української мови.

Ключові слова: дискутувати, аргументація, суперечка, дискусія, диспут, дебати.

Аннотация. В статье раскрывается понятие аргументации как интеллектуально-коммуникативной деятельности учащихся 5-7 классов на уроках украинского языка.

Ключевые слова: дискутировать, аргументация, спор, дискуссия, диспут, дебаты.

Summary. The article deals with the concept of argument as intellectual and communicative activity for pupils of 5-7 classes on the Ukrainian language lessons.

Key words: debate, argument, dispute, discussion, panel discussion, debate.

Спираючись на Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (2011р.), можна впевненістю стверджувати, що навчити учнів аргументовано відстоювати власну думку – є одним з найголовніших завдань вчителів-словесників, яке збігається із риторичною лінією сучасної програми української мови [2]. В усьому світі зростає кількість коледжів і університетів, керівництво яких розуміючи вагомість вивчення курсу критичного мислення, пропонує його своїм студентам. Компетентність у цій сфері на сьогодні є необхідною передумовою для ефективного ведення справ у побутовому житті людини, для здобуття вищої освіти, а також для досягнення успіхів у світі, що спирається на конкуренцію в будь-якій професійній діяльності. Перед сучасними філологами постає одне завдання: яким чином у шкільному курсі української мови пов'язати ораторське мистецтво аргументацію та курс критичного мислення в процесі розвитку аргументаційних умінь, формування вмінь доводити?

Метою статті є розкриття поняття аргументації як інтелектуально-комунікативної діяльності учнів 5-7 класів на уроках української мови. **Завдання** статті полягають у дослідженні інтерактивних методів на уроках української мови (5-7 класи) в процесі розвитку аргументаційних і дискусійних умінь.

Сьогодні важко уявити здійснення гуманітарного підходу до навчання без володіння риторичними здібностями і, зокрема, без розуміння психологічних тенденцій необхідності дискутувати, вдало аргументувати, переконливо представляти свій погляд, доводити або пояснювати висловлене. І середини ХХ століття поняття аргументації стає важливим компонентом гуманітарного знання. Однак саме поняття аргументації протягом існування цього явища (незважаючи на незмінну його сутність) переживає трансформацію і в даний час визначається неоднозначно. Існує кілька підходів та уявлень про аргументацію. Одні дослідники розглядають аргументацію як знаходження аргументів на етапі інтенції: аргументи розглядаються як важлива структурна частина міркування, що виводить із відомих положень нове (А.Волков, О.Мартінова, М.Панов та ін.) Інші вчені розглядають аргументацію як діяльність, мета якої «забезпечити прийняття адресатом змісту ... тверджень (теза аргументації)

А.Баранов). При цьому автори робіт розводять поняття аргументація та аргументи, розглядаючи їх як засоби для створення тексту (А.Івін, А.Нікіфоров, Г.Рузавін та ін.)

Існує уявлення про аргументацію як про висловлення своєї позиції в узагальненому формулюванні аргументації в цьому випадку отожднюється з тезою). Таке розуміння аргументації найчастіше можна зустріти в повсякденній мовній практиці. Якщо простежити траєкторію трансформації поняття аргументації, то в загальному вигляді вона може бути представлена так: аргументація = дія (Маріас Х.); аргументація (Г.Брутян); процес – діяльність (А.Івін, Т.Ладженська, Л.Перенчук) [3; 5].

Ураховуючи позиції різних напрямів у визначенні аргументації, а також той факт, що аргументація є єдність логічного й комунікативного компонентів, а також акцентуючи увагу на тому, що аргументація є діяльністю, процесом, в основі якого лежить завдання створення тексту або його аргументів, ми визначаємо аргументацію так: *аргументація – інтелектуально-комунікативна діяльність (процес), заснована на виконанні комунікативних дій щодо створення тексту або його аргументів, спрямованих на пояснення, доведення того чи іншого погляду комуніканта.* Основу аргументації становлять причинно-наслідкові смислові відношення.

Метою аргументації є вплив на аудиторію і навіювання певних поглядів (І.Стернін, Т.Анісімова, Е.Гамельсон та ін.) Однак терміни «вплив» та «навіювання», на наш погляд, програмують пасивну аудиторію у процесі спілкування. Якщо ми хочемо виховати творчу особистість, здатну до самостійного мислення, то необхідно вплив (у даному випадку – педагогічний вплив) перевести на вищий, якісно вищий рівень – педагогічну взаємодію. Саме аргументація, вміння аргументувати свої погляди та дії у різних ситуаціях педагогічного спілкування й становлять більшою мірою сутність педагогіки співробітництва.

«Гуманістичний характер аргументації як діяльності визначається тим, що суб'єкт цієї діяльності виступає реципієнтом вільною особистістю, визнає його інтелектуальне й моральне право відкинути аргументацію» [3, с.26]. У методиці питання вивчення аргументаційних текстів розглядалися в дослідженнях 70-80-х років (О.Дзюбенко, Л.Коблова, С.Коростельова, Е.Шантарін та ін.) Незважаючи на це, рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки учнів ЗНЗ, середніх спеціальних навчальних закладів, а також випускників ВНЗ є недостатнім: колишні випускники погано володіють умінням аргументувати свої погляди, висувати, формулювати й доводити тезу, тобто, по суті, будувати аргументаційні тексти.

Як стверджує І.Хоменко, поняття «аргументація» тісно пов'язане з поняттям «суперечка». Саме в суперечках суперечок найчастіше застосовують різні види аргументацій. Також авторка зазначає, що дискусія – це публічна суперечка, мета якої полягає в з'ясуванні й порівнянні різних поглядів, у знаходженні правильного рішення суперечливого питання. Безпосередня мета дискусії – це досягнення консенсусу між учасниками суперечки щодо проблеми, яка обговорюється. Визначальними ознаками диспуту, на думку І.Хоменко, є: завжди публічна суперечка, предметом якої виступають наукові або суспільно важливі питання. На відміну від дискусії, диспут не лише з'ясовує підстави, а й виявляє позиції сторін. Нерідко останнє в диспуті стає головним.

О.Фідря отожднює поняття «диспуту» і «дискусії». Він розрізняє диспути за дидактичною метою. Поряд із поняттям диспуту, О.Фідря використовує поняття «дебати». При цьому головною метою диспуту, на думку методиста, є обговорення, обмін думками, висвітлення своїх позицій з метою правильного розв'язання суперечливого питання. А метою дебатів є «неагресивно» виграти, переконати опонентів. Дослідник визначає і головні особливості організації диспутів і дебатів [8].

О.Савченко однією з основних функцій дискусії вважає розвивальну, а саме організацію частково-пошукової діяльності учнів. Реалізація пошукових функцій починається з визначення проблеми, коли створюється ситуація необхідності пошуку нового знання [7].

Ми зважили на погляди таких дослідників, як Т.Струганець, М.Семиног, Т.Симоненкової, О.Глизової, які важливим моментом у процесі проведення дискусій на уроках української мови в 5-7 класах загальноосвітніх навчальних закладів вважають стимулювання співпраці, що характеризує інтерактивний підхід, який полягає не тільки в умінні чітко, зрозуміло й змістовно викладати власні думки, а й в умінні слухати й чути протилежні думки для того, щоб вносити свої зауваження в певний час відповідно до ситуації мовлення, бути активним учасником обговорення будь-якого проблемного питання.

Безумовно, дискусія має особливе значення в процесі підготовки випускників ЗНЗ до майбутньої професійної праці, тому що мовленнєва функція є найважливішою для будь-якого фахівця, як під час навчання у ВНЗ, так і в процесі будь-якої діяльності. Дискусія сприяє ефективному розвитку аргументаційних і дискусійних умінь за рахунок активного включення учнів до обговорення поставленої проблеми. При цьому власне процес навчання відбувається на моделях, прикладах,

помилках інших учасників дискусії й базується на їхній інтерактивній компетенції.

Різні види навчальної дискусії можна застосовувати під час дидактичної роботи з різними категоріями учнів. В.Оконь пропонує три види дискусії: «побіжна» (виникає стихійно під час розгляду й обговорення складних питань, які цікавлять більшість учнів); дискусія, спрямована на формування переконань; справжня навчальна дискусія (спеціально організовується для розгляду важливих дидактичних проблем) [4]. Деякі види дискусії стали самостійними методами навчання. Це, наприклад, круглий стіл, «мозкова атака» тощо.

Ми звертаємо увагу на те, що головну роль у забезпеченні ефективності дискусії відіграють правила її ведення: точне визначення навчальної проблеми, що підлягає обговоренню; докладне уявлення про методи, прийоми й способи її розв'язання; чітке визначення змісту понять, термінів, категорій, які використовуватимуть учасники дискусії; обов'язкове обґрунтування власної позиції; можливість відкритого висловлювання своїх думок і шанобливе ставлення до опонентів і їхніх поглядів.

Викладені вище рекомендації впливають із такту дискусії, тобто з уміння педагога керувати перебігом і своєчасно вносити відповідні корективи щодо змісту дискусії та її характеру. Наприклад, можна очікувати позитивних змін у мисленні, емоційно-вольовій сфері та вчинках її учасників, якщо педагог компрометує учнів або насміхається з тих, хто займає помилкові позиції. Під час дискусії панувати атмосфера творчості, ширості, невимушеності, принциповості й доброзичливості.

Не можна не погодитися з думкою лінгводидактів П.Білоусенка, В.Ягупова, що дискусія є дієвою тоді, коли стимулює пізнавальний інтерес її учасників, збагачує їхні знання й уміння, формує творчі розумові навички й уміння, сприяє їх удосконаленню, вчить поважати опонента, відстоювати свої аргументи й шанувати інших.

На наш погляд, саме розвиток аргументаційних і дискусійних умінь є важливою передумовою формування вмінь доводити на уроці української мови, побудова якого ґрунтується на діалогічній взаємодії вчителя з учнями (інтерактивній основі).

Учитель-словесник має право на вільний вибір будь-якої моделі організації уроку, але при цьому він повинен знати, що бере на себе й відповідальність за результати навчання. Прогностичним результатом навчання для моделі «урок-діалог» є формування знань учнів як власної цінності, духовного надбання, яке сприяє особистісному зростанню, входженню в непростий світ взаємодіє з оточенням.

Сучасна методична література пропонує широкий вибір інтерактивного інструментарію діяльності вчителів: використання різних пошукових завдань, евристичної бесіди, створення проблемних ситуацій тощо.

У колі питань, що розглядаються в нашому дослідженні, нам близький підхід О.Пометун, який пропонує технологію навчання в дискусії – важливий засіб пізнавальної діяльності в процесі навчання, бо дискусія є широким публічним обговоренням спірного питання. Дискусія сприяє розвитку логічного мислення, надає можливість визначити власну позицію, формує навички відстоювання особистих думок, поглиблює знання з означеної проблеми. До таких методів відносять "Інтерв'ю", "Обери свою позицію", "Зміни позицію", "Дискусія", "Дебати", "Голосування" тощо [6].

У ході дискусії усі висловлювання мають стосуватися теми, що обговорюється; учитель має виправляти помилки й неточності, яких припускаються учні, та спонукати їх робити те саме. Твердження учнів мають супроводжуватися аргументацією, обґрунтуванням, для чого вчитель ставить питання: "Які факти свідчать на користь твоєї думки?" "Як ти міркував, щоб дійти такого висновку?"

Варто наголосити, що з лінгводидактикою тісно пов'язана логіка – наука про закони й форми мислення. Цей зв'язок найяскравіше проявляється в процесі навчання мови, бо мова й мислення становлять єдність. У процесі ж розвитку аргументаційних вправностей як передумови формування умінь учнів 5-7 класів доводити вчителю-словеснику необхідно максимально використовувати логічні категорії, навчаючи дітей у ході дискусії здійснювати різні розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, зіставлення, абстрагування, конкретизацію, узагальнення, систематизацію тощо. Це дає можливість учням свідомо засвоювати мовний матеріал, розвивати логічне мислення.

Використовуючи дискусійні методи, пропонуємо обов'язково застосовувати метод "Мозкова атака" (постановка інформаційних питань). Наприклад, для узагальнення поняття про прикметник як частину мови доцільно поставити таку систему запитань: яке лексичне значення має прикметник? якими морфологічними ознаками характеризується прикметник? яку синтаксичну роль виконує прикметник? на які питання відповідає прикметник? яка частина мови називається прикметником?

У ході дискусії разом з інформаційними пропонуємо використовувати проблемні питання з метою

створення проблемної ситуації, розв'язання проблемних задач і завдань. Наприклад, поряд із проблемним запитанням "Чому у слові "полюють" неоднакова кількість звуків і букв?" можуть бути поставлені інформаційні питання: "У якій позиції стоїть літера Ю, що позначає один звук? два звуки?" Такою метою вживається на письмі м'який знак?"

З огляду на питання розвитку аргументаційних умінь, нашу увагу привертають репродуктивні (за зразком), розпізнавальні репродуктивні, продуктивні (для розвитку творчих здібностей), творчі, перетворювальні вправи; заміна одних мовних конструкцій іншими, синонімічними їм; конструювання мовного матеріалу за зразком тощо.

Участь у ситуаціях дискусійних обговорень, як зазначалося вище, передбачає розвиток аргументаційних і дискусійних умінь як передумови формування вмінь доводити: володіння всіма видами монологічного мовлення (інформування, пояснення, уточнення, інструкція, ілюстрування, заперечення); участь у діалозі, бесіді, дискусії, вираження різноманітних комунікативних намірів (порада, заперечення, жаль, подив, нерозуміння); розуміння висловлювань наукового характеру, що стосуються певних вище ситуацій спілкування.

Уміння проводити дискусію, діалог і знаходити порозуміння в цьому процесі визначається вмінням й здібностями комунікантів вийти на вищий рівень спілкування. Дискусія повинна стати обов'язковим елементом уроків української мови.

Зразки завдань для учнів 7-го класу

Завдання містить 2 компоненти: теоретичний і практичний. Перший передбачає розгорнуту відповідь на питання або продовження висловлювання на лінгвістичну тему. Практичний компонент складається з різних видів завдань, спрямованих на перевірку навчально-мовних і правописних умінь учнів. Це сприятиме розвитку навичок самостійного аналізу мовних фактів, що забезпечить міцне засвоєння теоретичних знань, удосконалюватиме вміння застосовувати їх на практиці.

I. Продовжити визначення. Аргументуйте свій варіант.

Однорідні члени речення – це...

2. Вписати пропущені літери, підкреслити однорідні члени речення відповідно до їхньої синтаксичної ролі. Поставити розділові знаки.

На нашій з...млі родят...ся щедро правда добро мудрість розум чест... відвага (Є.Гуцало). Блакитні лілії жовті та ч...рвоні птахи в...селку сіють... навкруги (Т.Щегельська). Кожна мати свого сина і м...лує і любить... (М.Познанська). Фіалки пахнуть... ніжно радісно і хв...лююче (Ю.Смолич). Повертались додому відчували радіст... а не втому (М.Познанська).

III. 1. Продовжити висловлювання. Доведіть його правильність.

За будовою звертання бувають...

2. Скласти і записати речення з поданими словами так, щоб в одному випадку вони були членами речення, а в іншому – членами речення.

Видно, здається, на щастя.

IV. 1. Відповісти на запитання. Аргументувати свій вибір

З скількох частин складається речення з прямою мовою?

Що таке діалог?

2. Перебудувати речення: а) щоб пряма мова стояла перед словами автора; б) щоб слова автора стояли всередині прямої мови; в) замінити пряму мову непрямою.

Записав літописець 1648 року: "Того ж року сарана по всій Україні була і шкоду велику вчинила" (Григоренко).

V. 1. Відповісти на запитання. Доведіть свою думку.

Які морфеми служать для утворення нових слів?

2. Записати слова за їхньою будовою в такому порядку: 1) п+к+з; 2) п+к+с+з; 3) п+к+с; 4) к+з; 5) к+с; 6) к+с; 7) к+с+з (буквами п, к, с, з позначено відповідно префікс, корінь, суфікс, закінчення).

Бачиш, об'їзд, роз'яснений, істинний, трудар, окраєць, віддяка.

VI. 1. Відповісти на запитання. Аргументувати свій вибір

В якому розділі науки про мову вивчають частини мови?

2. Дібрати до поданих іменників відповідні прикметники і поставити їх в орудному іменному відмінках однини. Позначити закінчення.

Подорож, тіль, мати, любов.

VII. 1. Дати відповідь на запитання. Аргументуйте свій варіант відповіді.

Для якої частини мови рід - стала ознака, а для якої - змінна?

Література

1. Білоусенко П.І. Проблемно-ситуативні завдання на уроках української мови : Посібник для вчителів Білоусенко П.І., Явір В.В. – К. : Освіта, 1992. – 128 с.
2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Постанова Кабінету Міністрів України. - листопада 2011 р. № 1392 – zakon2.rada.gov.ua
3. Ладыженская Т.А. Школьная риторика. 5-7 классы. Методические рекомендации / Под ред. Ладыженской Т.А. – М., 2001. – 128с.
4. Оконь В.О. Введение в общую дидактику / Пер. с польск. – М. : Высш. школа, 1990. – 382 с.
5. Перенчук Л.В. Вектори особистісно-орієнтованого уроку / Перенчук Л.В. // Українська мова й література – 2007. - №1. - С.25-32.
6. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / Пометун О.І. – К., 2007. – 144с.
7. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи : підруч. для студ. пед. фак. / О. Я. Савченко. – К. : Генеза, 1999. – 368 с.
8. Фідря О.Г. Організація вчителем виконавчо-діяльнісного етапу навчально-пізнавальної діяльності / Фідря О.Г. // Історія та правознавство. – 2006.– №14. – С. 2 - 9.

УДК 373.3.016:811.161.2'36

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦІКАВОЇ ГРАМАТИКИ НА УРОКАХ РІДНОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Н.О.Комарівська

Анотація. У статті розкрито можливості використання на уроках рідної мови в початковій школі інформаційно насичених матеріалів, цікавих завдань і вправ, складених з урахуванням мотиваційного, змістового та процесуального компонентів навчання, елементів гумору.

Ключові слова: рідна мова, початкова школа, дидактичні ігри, лінгвістичні мініатюри, цікава етимологія, фольклорний матеріал, завдання-жарту.

Аннотация. В статье раскрыты возможности использования на уроках родного языка в начальной школе информационно насыщенных материалов, интересных заданий и упражнений, составленных с учетом мотивационного, смыслового и процессуального компонентов учебы, элементов юмора.

Ключевые слова: родной язык, начальная школа, дидактические игры, лингвистические миниатюры, интересная этимология, фольклорный материал, задания-шутки.

Annotation. In the article possibilities of the use are outlined on the lessons of the mother tongue at initial school of the informatively saturated materials, interesting tasks and exercises, made taking into account the motivational semantic and judicial components of studies, elements of humour.

Keywords: the mother tongue, initial school, didactics games, linguistic miniatures, interesting etymology, folklore material, tasks-jokes.

Постановка проблеми. У сучасних умовах від педагога, його професійної майстерності, ерудиції загальної культури значною мірою залежить навчання та виховання підростаючого покоління. Оволодіння мовою, як відомо, починається вже з перших слів дитини, але вивчення її як системи передбачене лише шкільною програмою. Уже в початкових класах учні знайомляться з елементарними мовними одиницями, вчать бачити їх у взаємозв'язку, здобувають практичні навички використання. Завдання вчителя якраз і полягає в тому, щоб із самого початку зацікавити молодших школярів мовними явищами, збудити в них прагнення до знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зацікавленість є ефективним засобом успішного навчання, необхідною умовою досягнення позитивних наслідків. Видатний педагог В.Сухомлинський вважав, що навчальний процес у сучасній школі повинен розвивати всемогутню радість пізнання.

У педагогічній практиці пізнавальний інтерес часто розглядають як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, ефективний інструмент вчителя, який дозволяє йому зробити процес навчання захопливим, виділяти в навчанні саме ті аспекти, які можуть привернути увагу учнів, активізувати їх мислення.

Сьогодні пізнавальний інтерес розглядається як рушійна сила активізації навчання, розвитку пізнавальної самостійності учнів, важливий напрям підвищення ефективності навчальної діяльності.